

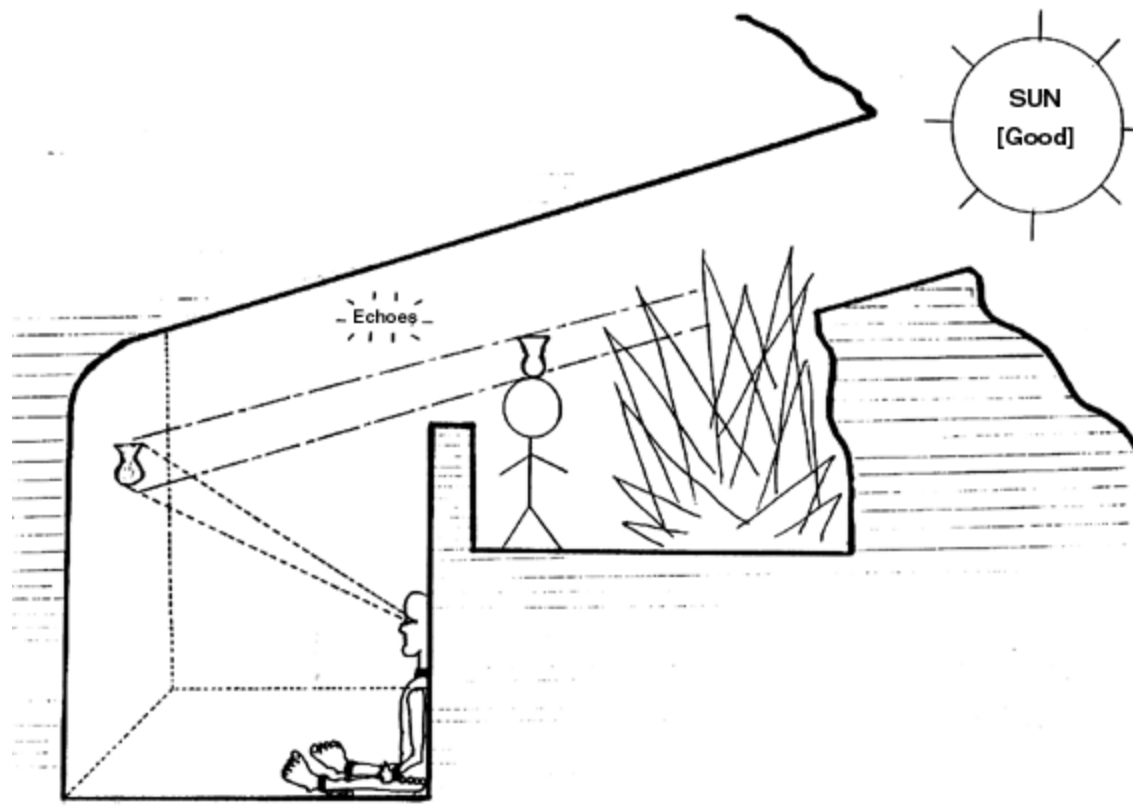

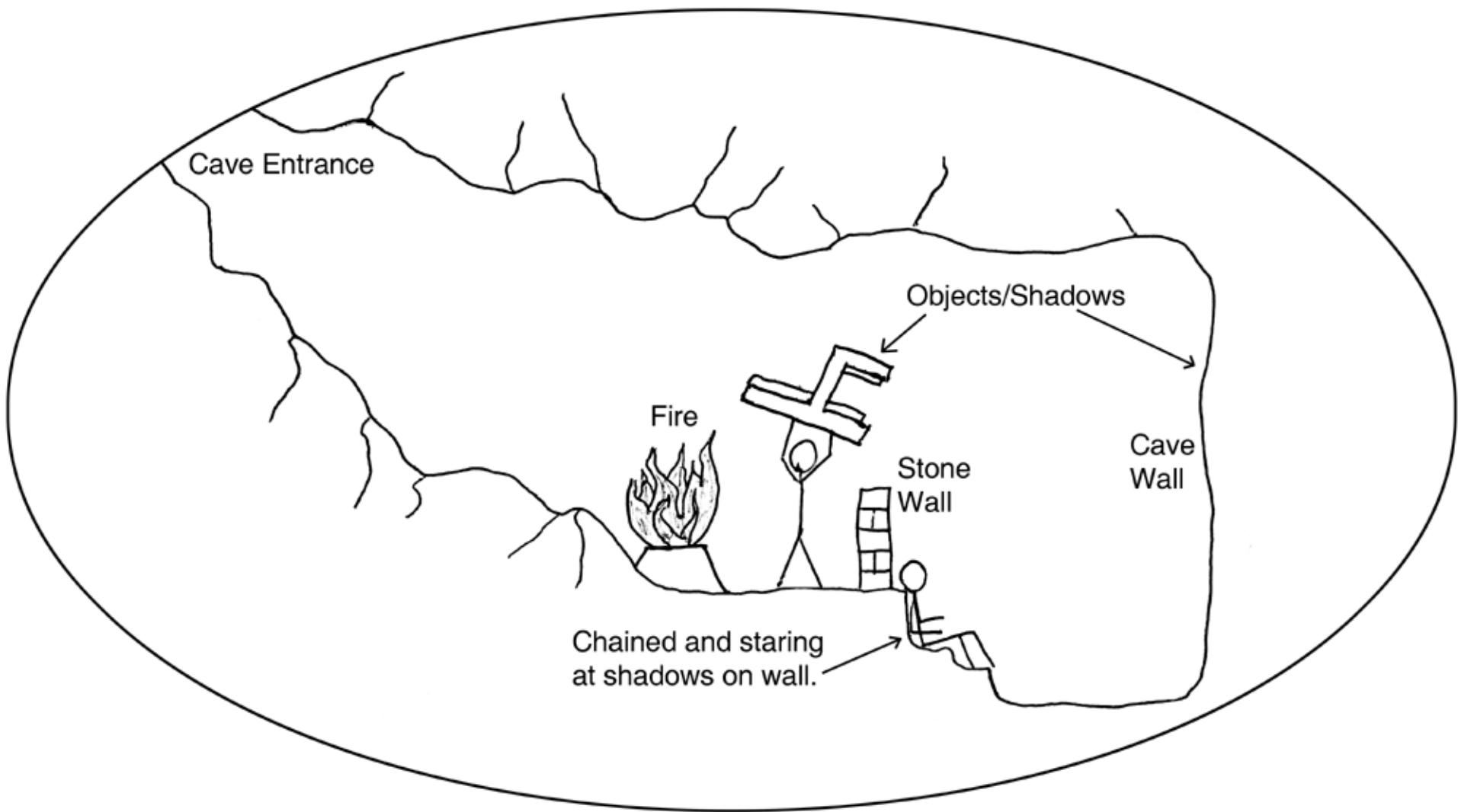
Kresby koček Louise Waina mezi lety 1886-1939

**Tzv. ZDRAVÝ ROZUM
je termín užívaný pro
odlišení toho typu
vědění a poznávání,
které je každodenní,
vlastní lidskému
konání.**

**= V ČEM JE VĚDA
JINÁ?**

Tip na četbu: M. Foucault – Dějiny šílenství

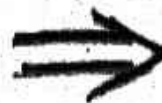
PLATO'S

ALLEGORY of the CAVE

cave

to the land
Philosophia

exit

daylight
shining
into
cave.

captives

Shadow of
the spectacle

light of
the
fire

spectacle

light of
the fire

fire

watching

watching

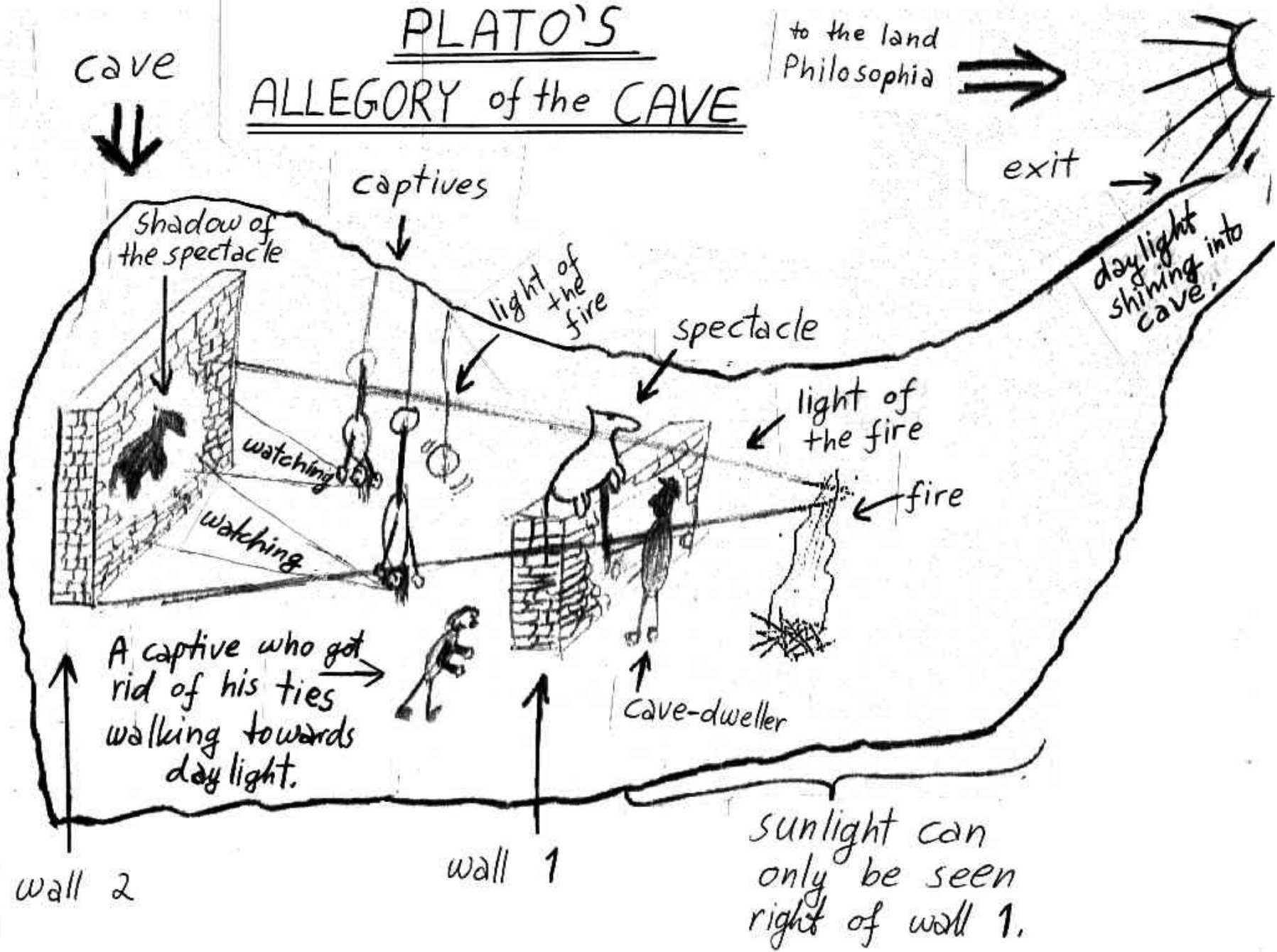
A captive who got
rid of his ties
walking towards
daylight.

cave-dweller

wall 2

wall 1

sunlight can
only be seen
right of wall 1.

jeskyně

Světlo poznání

Poznání „za horizontem“

Naivní realismus / solipsismus

Realita a její status

Komunikace o poznání

Základy novověké epistemologie I

RACIONALISMUS

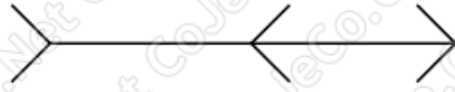
R. Descartes (1596 – 1650), B. Spinoza, G. W. Leibniz

Odvržení smyslové zkušenosti, vzorem je matematika, geometrie.

Smysly mohou klamat, garantem pravdy jsou vrozené dispozice myšlení.

Skutečnost lze poznat úplně a pravdivě, struktura reality odpovídá strukturám lidského myšlení.

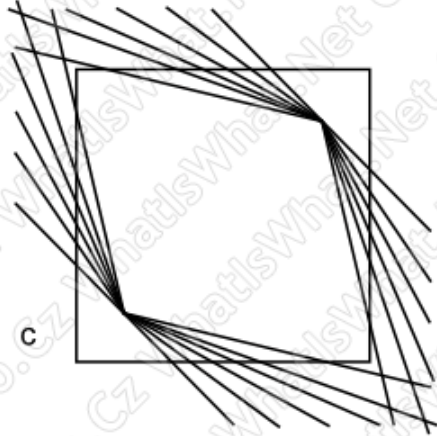
Východisko osvícenství

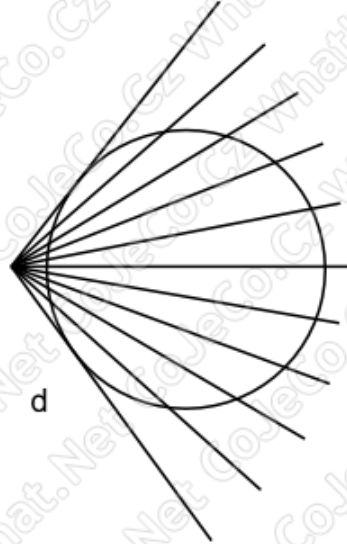
a

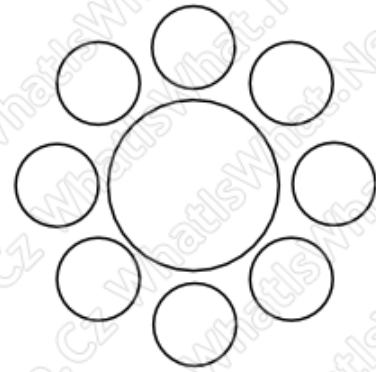
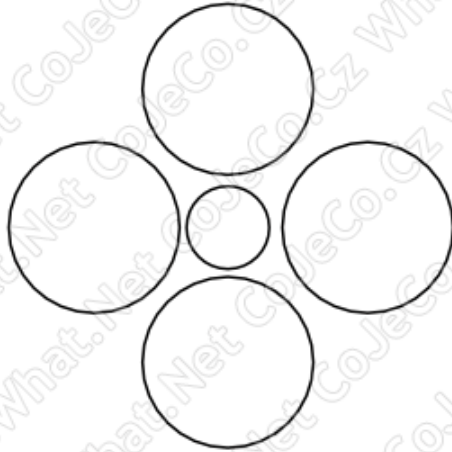
b

c

d

e

Základy novověké epistemologie II

EMPIRISMUS *(17. a 18. stol. – paralelně s racionalismem)*

F. Bacon, J. Locke, G. Berkeley, D. Hume

Východiskem poznání je smyslová zkušenost

Racionální uspořádání světa neexistuje, vzniká ex post syntézou

Vše obecné je jen výtvořem rozumu – návaznost na scholastický proud nominalismu.

Výchozí metoda indukce

- Idol lidského rodu: Jsme lidé, příslušníci lidského rodu. Svět kolem nás tedy vnímáme právě jako lidé. Jak ale můžeme vědět, že my lidé svět vnímáme pravdivě? Například moucha se svým složeným okem vnímá svět jistě jinak. Nevnímá ona svět pravdivěji než člověk?
- Idol jeskyně: Každý člověk je trochu odlišný. Jak tedy můžu vědět, že svět vnímám pravdivě právě já? Například existují barvoslepi lidé, kteří vnímají svět jinak než lidé, kteří vnímají barvy. Jak ale můžu vědět, že to nejsou barvoslepi, kteří nevnímají svět pravdivěji, nebo že i já nemám jakousi vadu, která brání pravdivému poznání?
- Idol tržiště: Lidé užívají jazyk, ale užívají ho špatně. Například lidé používají slova, kterým nic ve světě neodpovídá (štěstěna, živel ohně) a pomocí těchto pojmů potom člověk poznává a interpretuje svět.
- Idol divadla: Lidé mají určitě vědecké, filozofické teorie. Každý nový poznatek tedy vykládáme vždy z již existujících předpokladů. Jak ale víme, že jsou tyto teorie opravdu pravdivé?

Základy novověké epistemologie III

I. KANT (1724-1804)

Snaha o syntézu pozice racionalismu a empirismu

- Indukce nemůže v principu produkovat obecně platné výroky (pro ty je vždy nutná abstrakce v racionalistickém slova smyslu)
- Tendence racionalismu k vytváření konstrukcí bez zakotvení v empirii
- Racionalistický přístup principiálně nemůže produkovat nové vědění (odvržení empirie vede k využití dispozic rozumu jako zdroje vědění)

Lidské poznání vytváří ze smyslových vjemů úsudky, jež jsou na empirii nezávislé. Uplatňují se zde apriorní dispozice myšlení.

POZITIVISMUS

COURS

DE

PHILOSOPHIE POSITIVE,

PAR M. AUGUSTE COMTE,

ANCIEN ÉLÈVE DE L'ÉCOLE POLYTECHNIQUE, RÉPÉTITEUR D'ANALYSE TRANSCENDANTE ET DE
MÉCANIQUE RATIONNELLE À LA MÊME ÉCOLE.

TOME PREMIER,

CONTENANT

LES PRÉLIMINAIRES GÉNÉRAUX ET LA PHILOSOPHIE
MATHÉMATIQUE.

PARIS,

BACHELIER, LIBRAIRE POUR LES MATHÉMATIQUES,
QUAI DES AUGUSTINS, N° 55.

1850

POZITIVISMUS

A. Comte (1798 – 1857)

6 svazků Kurzu pozitivní filozofie 1830 – 1842

Omezení metafyziky, věda je popisem faktů

Vzorem pro všechny vědy jsou přírodovědecké metody

Východiskem je empirismus (senzualismus)

FAKTA

X

HODNOTY

POZITIVISMUS

POZITIVNÍ

Neznamená kladné, dobré, žádoucí

ALE:

Ověřitelné, platné, empiricky zjistitelné

TEDY: odlišit metafyzické od empirického

Empirie = zkušenost

Metafyzika = spekulace

POZITIVISMUS

JAK TO UDĚLAT PRAKTICKY?

**Například sledovat důsledně projevy chování
- BEHAVIORISMUS**

**Interpretace je v rukou výzkumníka
(srov. racionalismus)**

Metodologické důsledky:

Logická výstavba a deduktivní testování teorií (je-li vůbec možné).

Metody odvozené od přírodních věd – „pozorování“, „experiment“ - princip oddělení subjektu a objektu výzkumu.

Standardizované přístupy (dotazník, pozorování, sociometrie, obsahová analýza...)

Základy moderní epistemologie II

PRAGMATISMUS

Ch. S. Pierce, W. James, J. Dewey (*konec 19. a počátek 20. století*)

Podobně jako pozitivismus odmítá abstraktní spekulace a hledání absolutní pravdy bez vztahu k žitému světu.

Vnáší do epistemologie kontext v němž se vědecké poznání odehrává.

Pravda je závislá na podmínkách v nichž je získána.

Kritériem pravdivosti není korespondence výroku s realitou, ale očekávané důsledky. -> od korespondenční přes koherenční k pragmatické teorii pravdy

PRAVDA

Korespondenční teorie pravdy

- pravda je to, co koresponduje s realitou

Koherenční teorie pravdy

- pravda je to, co je konzistentní a logicky propojené s dosavadním věděním

Pragmatická teorie pravdy

- pravda je to, co má důsledky, jež při platnosti teorie očekáváme

REALITA (srov. Babbie)

Předmoderní pohled – realita pozorovaná

Moderní pohled – realita za intersubjektivním poznáním

Postmoderní pohled – realita neexistuje, nebo nemá smysl

Základy moderní epistemologie III

NEOPOZITIVISMUS (*1. polovina 20. stol.*)

Spojení empirismu/pozitivismu s výsledky moderní logiky a studia základů matematiky

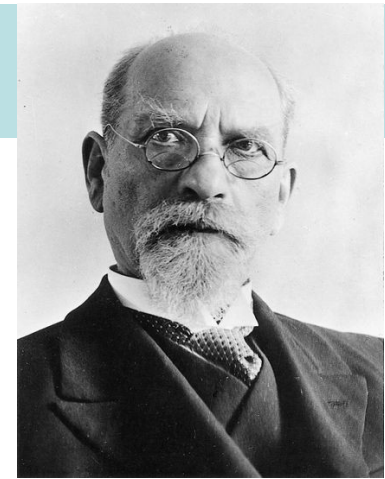
Tzv. vídeňský kruh (Carnap, Feigl, Frank) + (Wittgenstein, Popper)

Důsledné antimetafyzické stanovisko

Obrat k jazyku – věty jež mají smysl jsou verifikovatelné

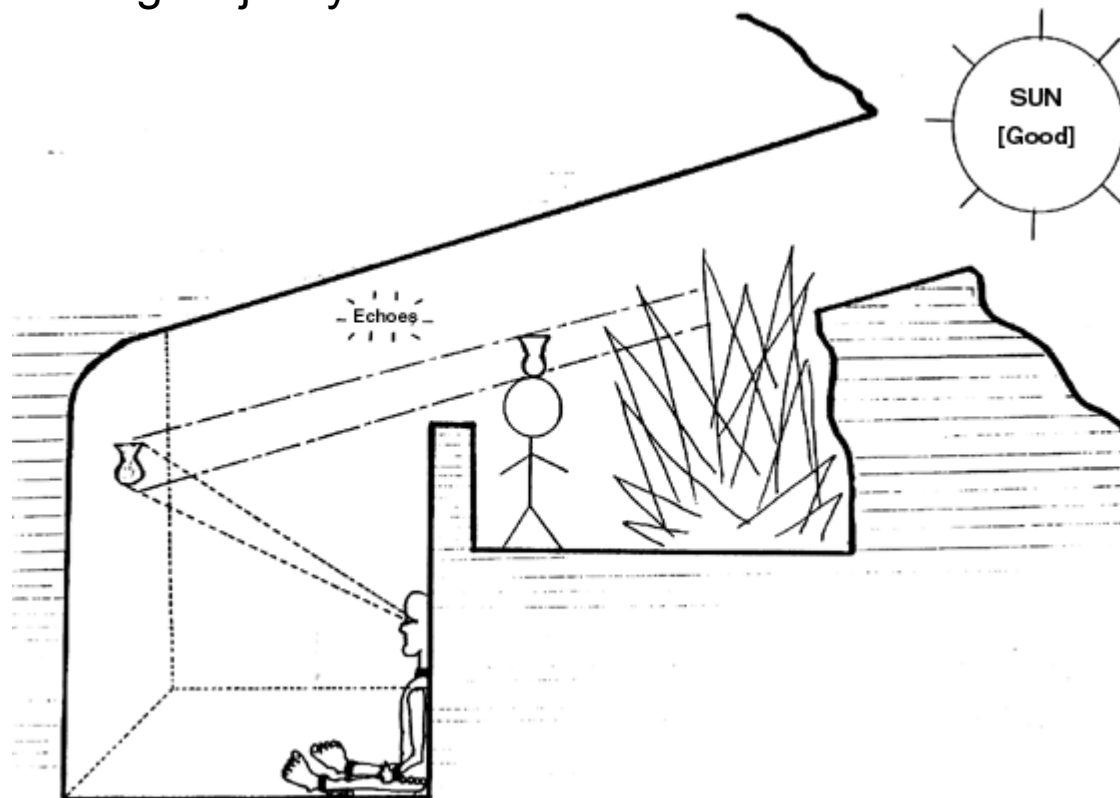
Jednotný jazyk vědy – jazyk fyziky

Fenomenologie

Edmund Husserl (1859 – 1938) *Prostějov

Vraťme se k alegorii jeskyně

René Magritte
La condition humaine

Fenomenologie

FENOMÉN (JEV)

ř. fainomenon / fainen

X

ENTITA (JSOUCNO)

lat. entitas/ens

Obnovení zájmu o zkušenost a prožívání

Problém přirozeného/žitého světa (Patočka)

Nová formulace problému reality (kategorie významu)

Jeden ze zdrojů postmoderních a konstruktivistických
směrů

Důsledky fenomenologické inspirace

**Vše, co existuje a je myslitelné,
je opředeno významy**

**Tyto významy věcem přiřkládají
samotní sociální aktéři**

**Vznik, sdílení a udržování těchto
významů je třeba zkoumat**

Jaký je váš názor - má poznání hodnotu samo o sobě?

Je něco, co je lepší nevědět?

Jaké jsou odlišnosti přístupu sociálních věd?

Výzkumy na poli sociální stratifikace ukazují, že rodinný původ se silně promítá do vzdělanostních šancí

potomků. Je to spravedlivé?

V knize Tabu v sociálních vědách jsou popisována fakta o rozdílné inteligenci ras, jak byste reagovaly v diskusi s autorem...